

# O pomenu branja

Po podatkih Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS za Bralno značko vsako leto bere prek 70 % vseh osnovnošolcev. To je impozantno število mladih bralcev. Na razredni stopnji berejo skoraj vsi osnovnošolci, potem pa število počasi upada. Največji upad beležimo med 5. in 6. razredom, kar pomeni, da gre gotovo tudi za starostni prehod bralcev v najstniško obdobje z vsemi specifikami, ki jih ta prinaša na vseh razvojnih področjih. Kljub temu velja poudariti, da vseh devet let za bralno značko bere okrog 40 % osnovnošolcev, ki jih imenujemo zlati bralci. V skoraj šestdesetletni tradiciji je Bralna značka postala najmočnejše gibanje za spodbujanje branja na Slovenskem. Do letos je Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS podarilo že več kot pol milijona darilnih knjig osnovnošolcem ob koncu obveznega šolanja (zlati bralec/zlata bralka: podarjenih že 295.500 knjig), prvošolcem za bralne spodbude (doslej podarjenih že 212.000 knjig) in še v nekaterih drugih knjižnih darilnih akcijah.

Bralna pismenost ne pomeni le linearnega branja (torej zaporednega branja od prve do zadnje strani), temveč je predvsem v digitalnem okolju uveljavljen način izbirnega branja: bralec se pomika od ene spletne strani do druge in ne ostaja več le v enem dokumentu. Pri izbirnem načinu je treba izbirati tudi kakovostne vsebine, kar pa ni nujno lahko: v sodobnosti je torej informacij zelo veliko, med njimi je treba izluščiti relevantne. Posebej velja opozoriti na vizualna gradiva, naše branje se namreč nanaša ne samo na besedila, temveč tudi na ilustracije, fotografije, grafe in drugo slikovno gradivo. Sodobne otroke je treba navaditi na oba načina branja (linearnega in izbirnega), ob tem morajo poznati tudi temelje vizualnih informacij. Multimodalnost knjižnega gradiva, pa naj bo tiskano ali elektronsko, pomeni, da bralec upošteva oba koda sporočanja, besednega (jezikovni kod) in ilustrativnega (likovni kod) ter sestavlja pomen na podlagi obeh. Dober uvid v celostno branje literature je slikanica kot posebna oblika knjige, saj se v kakovostni slikanici pripoved razvija na obeh sporočajskih kodih in posledično seveda s sestavljanjem pomenov. Pri opismenjevanju je treba otroke opolnomočiti do te mere, da bodo znali sami izbirati, katero gradivo (oz. oblika gradiva) je zanje v nekem trenutku najprimernejše. Naj utemeljim s primerom: če v Google vtipkamo ime pisateljice Astrid Lindgren, nam ta sporoči, da obstaja približno 9.210.000 zadetkov (podatek je bil pridobljen 2. 5. 2018). Kako se naj bralec odloča, kateri zadek je zanj pravi? Selekcijo med njimi bo delal seveda glede na to, ali išče avtoričina literarna dela ali podatke o njej ali razprave o njenih delih ali podatke o nagradjenih, ki so prejeli nagrado, ki se imenuje po avtorici ... Torej si mora sodobni bralec za

iskanje kakovostnih podatkov postaviti niz vprašanj, na katere išče odgovore. Ob tem seveda ni zanemarljiva njegova starost, stopnja razvitosti bralnih kompetenc, količina predhodnega znanja, vzrok, zaradi katerega išče besedilo ipd. Včasih, pa ne tako dolgo nazaj, je bilo težko pridobiti podatke; v sodobnem času je dostopnih podatkov toliko, da je potrebna njihova selekcija.

Poudariti je treba, da ljudje beremo veliko več kakor včasih. Branje je vsakodnevna dejavnost, za katero se velikokrat sploh ne zavedamo, da jo uporabljamo (npr. branje navodil, prepoznavanje in upoštevanje prometnih znakov, napisov ...). Nujen je proces uzaveščenja, da je bralna pismenost del bralne kulture, ta pa pomeni odnos posameznika in družbe do knjige kot medija in branja kot procesa, torej splet družbenih pojmovanj, vrednot, norm, sporočil v zvezi z branjem. Gre za razvoj bralnih navad, pa tudi za odnos do branja kot procesa in njegove vloge pri razvedrilu, pridobivanju znanja, posameznikovem razvoju itd. Če želimo zvišati zavedanje o bralni pismenosti in bralni kulturi, je treba opolnomočiti odrasle, predvsem starše in pedagoške delavce v vrtcu in v šoli, da je branje pomembna dejavnost za pridobivanje znanja na vseh področjih kurikula (družboslovje, naravoslovje, umetnost ...) in za delovanje posameznika v družbi. Seveda lahko kot družba in posamezniki naredimo za bralno pismenost več: predvsem je treba vzpostaviti inkluzivni odnos do branja pri ranljivih skupinah prebivalstva, kamor v najširšem smislu sodijo ljudje s posebnimi potrebami (in zanje razvijati lahko branje; torej model prilagojenih besedil, ki jih osebe z motnjami v duševnem razvoju razumejo), priseljenci, katerih materni jezik ni slovenščina, ekonomsko deprivilegirani (ki imajo običajno tudi nižjo izobrazbo). Pismenost se prenaša medgeneracijsko: z glasnim branjem otrokom, s tem, da otroci vidijo odrasle brati (ne samo govoriti, kako je branje pomembno) in da imajo na razpolago kakovostno bralno gradivo; to so trije dejavniki, ki jih spodbuja IFLA, svetovno združenje knjižničarjev.

Če je nekdo dober bralec, torej razvije to veščino do stopnje branja z razumevanjem, je opremljen z nujnim, ne pa edinim pogojem za razumevanje kakršne koli in katere koli vsebine. Branje je veščina, ki jo je treba nenehno razvijati, ob tem pa seveda upoštevati kognitivni razvoj otroka ter individualizacijo.

Na tem mestu se velja zahvaliti vsem mentorjem branja, ki spodbujate učence k branju za Bralno značko in jim tako predstavljate svetove, ki jih drugače ne bi poznali. Branje je vstopanje v svet razumevanja in strpnosti.